boekje beumer A5 binnenwerk.qxp 8-11-2006 9:49 Pagina 1

Tussen Thorbecke en Machiavelli

Impressies uit de leergang politiek bestuurlijke gevoeligheid bij de Directie Kennis

© 2006 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Rapport DK nr. 063
Ede, november 2006

Teksten mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Deze uitgave kan schriftelijk of per e-mail worden besteld bij de directie Kennis onder vermelding van code DK063 en het aantal exemplaren.

Oplage 350 exemplaren

Samenstelling Projectgroep TTM met bijdragen van ROI

Druk Ministerie van LNV, directie IFZ/Bedrijfsuitgeverij

Opmaak IFZ Bedrijfsuitgeverij, Locatie Ede

Productie Directie Kennis
Bedrijfsvoering/Publicatiezaken
Locatie Den Haag

Bezoekadres
Locatie Den Haag Willem Witsenplein 6 te Den Haag
Postadres
Postbus 20401, 2500 EK Den Haag
Telefoon 070-3786868
Fax 070-3786181
E-mail DKinfobalie@minlnv.nl
Locatie Ede Bennekomseweg 41 te Ede
Postadres
Postbus 482, 6710 BL Ede
Telefoon 0318-822500
Fax 0318-822550
E-mail DKinfobalie@minlnv.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord **5**

1. Tussen Thorbecke en Machiavelli **7**

2. De actiesporen **9**
2.1 De basismodule TTM **9**
2.2 Het verdiepingsspoor **10**
2.3 Bewustwording en inbedding **11**

3. Onze gasten aan het woord **13**
3.1 Departementale bobo's **13**
3.2 Eerste en Tweede Kamer **15**
3.3 Intern LNV-netwerk **18**
3.4 Overig **20**

4. Your quotes, please... **23**
4.1 Uit de school geklapt **24**

5. Het grote politiek-bestuurlijke woordenboek **27**

6. De politieke kalender van 2006 **39**

7. De ontbrekende dialoog onder woorden gebracht **45**

Bijlage 1. Overzicht van sprekers **51**
Bijlage 2. De basismodule **52**
Bijlage 3. Het verdiepingsspoor **53**
Bijlage 4. De tas van de Minister **54**

Voorwoord

Sinds het begin van 2006 draait bij directie Kennis (DK) van het Ministerie van LNV - in opdracht van het managementteam - de leergang 'Tussen Thorbecke en Machiavelli' (TTM). Hoofddoel van TTM is verdere professionalisering van de medewerkers van DK op het gebied van politiek bestuurlijke gevoeligheid. Nevendoel is om de samenwerking tussen medewerkers te versterken en de samenhang tussen de werkzaamheden te vergroten. Voor de vormgeving, communicatie en operationalisering van de leergang is in augustus 2005 een projectgroep ingesteld. Deze begeleidt ook de uitvoering die in handen is van het bureau ROI.

Inmiddels hebben verschillende activiteiten plaatsgevonden. De hoofdmoot bestond uit de uitvoering van een 3-daagse basiscursus politiek bestuurlijk gevoeligheid. Ook hebben verschillende afdelingen speciale TTM-leerbijeenkomsten georganiseerd en hebben plenaire themabijeenkomsten plaatsgevonden met 'hot shots' als Chris Kalden en Rudy Rabbinge. En sinds september 2006 loopt het verdiepingsspoor TTM.

In deze brochure blikken we terug op wat gebeurd is en vooruit op wat komen gaat. Dit alles doen we in de vorm van wijze lessen van docenten en externe sprekers, maar ook via impressies van de medewerkers van DK. Ook hebben we een politiek bestuurlijk woordenboek en een politieke kalender van 2006 opgenomen. Tot slot vinden jullie een bespreking van het boek 'De ontbrekende dialoog' waarin het complexe contact tussen politici, ambtenaren en media centraal staat. Alles bij elkaar is deze TTM-brochure zowel een bron van reflectie als ook een illustratie van een boeiende leergang waar het merendeel van de DK'ers aan heeft deelgenomen.

Wij danken het ROI, met name Arnaud Wirschell, Ed Kruisheer en Pieter Thielen, voor hun bijdragen aan deze brochure.

We wensen jullie veel leesplezier.

De projectgroep TTM
Tarsy Lössbroek (projectleider)
Jan van Esch
Adiel Jahangir
Henny de Nijs
Herman Savenije
Henk Soorsma/Ad Tabak (opdrachtgever)
Gé Thoen
Els de Vries

1. Tussen Thorbecke en Machiavelli

De directie Kennis (DK) is een beleidsdirectie die ontstaan is door de samenvoeging (maart 2005) van het Expertisecentrum LNV en de directie Wetenschap en Kennisoverdracht. DK heeft als missie om binnen LNV de kennisfunctie te versterken. Bij de start van DK is een organisatie ontwikkeltraject ingezet; een belangrijk onderdeel daarvan is professionalisering van de medewerkers van DK op het gebied van politiek bestuurlijke gevoeligheid.

organisatie ontwikkeltraject

Politiek bestuurlijke gevoeligheid (PBG) vraagt van de medewerkers dat zij de formele spelregels van de parlementaire democratie goed kennen en kunnen toepassen (de Thorbecke-lijn). Tegelijkertijd vraagt het dat de medewerkers kunnen werken binnen de context van invloed en macht en van informele circuits (de Machiavelli-lijn).
Juist daarom is voor het leertraject PBG de naam Tussen Thorbecke en Machiavelli (TTM) gekozen.

TTM

Thorbecke was een liberaal politicus en een groot staatkundig hervormer. In 1848 kreeg hij koning Willem II zover dat hij akkoord ging met de instelling van een parlementaire democratie in Nederland.

parlementaire democratie

Machiavelli was een invloedrijk politiek denker en topambtenaar, die leefde in het sterk verdeelde Italië van de 15e eeuw. Hij stelde dat een goed politiek leider soms slecht moet zijn, omdat het doel de middelen heiligt. Machiavelli was dan ook sterk gericht op de processen van invloed en macht.

invloed en macht

2. De actiesporen van TTM

Het TTM-traject is langs 3 actiesporen opgezet:
1. De basismodule TTM
2. Het verdiepingsspoor
3. Bewustwording en inbedding

2.1 De basismodule TTM

basismodule TTM

Tijdens het eerste halfjaar van 2006, heeft, met begeleiding van het ROI, het merendeel van de DK'ers de 3 dagen durende basismodule TTM gevolgd. In deze basismodule (zie bijlage 2) kwamen onderwerpen aan bod als: regels en spelers in de politiek-bestuurlijke besluitvorming, LNV in het kabinet Balkenende en politiek ambtelijke verhoudingen. Verder was er een workshop over Kamervragen, het onderdeel politieke advisering en de casus Rekeningrijden, waarin een complex beleidsproces werd ontleed. Tijdens de derde dag was er een gesprek met een Kamerlid in de Tweede Kamer, een discussie met een topper uit politiek-bestuurlijk Nederland en aandacht voor het LNV persbeleid en politiek bestuurlijke gevoeligheid.

Rondleiding in Tweede Kamer

Alles bij elkaar boeiende onderwerpen om als beleidsmedewerkers met elkaar over in gesprek te gaan en van te leren.

2.2 Het verdiepingspoor

In de tweede helft van 2006 is de eerste verdiepingsmodule TTM gestart (doorlooptijd tot juni 2007). Een groep van 12 medewerkers van DK is onder begeleiding van het ROI intensief aan de slag gegaan met uiteenlopende thema's op het gebied van politiek bestuurlijke gevoeligheid. Het doel is om kennis, vaardigheden en competenties verder te ontwikkelen. Thema's die aan de orde komen zijn onder meer:

- Strategisch netwerken.
- Internationale context kennisbeleid.
- Nota's en politiek bestuurlijke gevoeligheid.
- Agendering en beïnvloedingstechnieken.
- Procesmanagement.
- Onderhandelen.
- Beleidsevaluatie.

verdiepngsspoor

Onderdeel van het verdiepingsspoor vormen ook een aantal werkbezoeken, casussen en ontmoetingen met bobo's en huiswerkopdrachten. Zie verder bijlage 3. Omvang van de verdiepingsmodule is ca 15 dagen verspreid over een groot aantal maanden.
In januari 2007 start een tweede groep van 15 medewerkers van DK met deze verdiepingsmodule, doorlooptijd tot december 2007.

2.3 Bewustwording en inbedding

politiek bestuurlijke gevoeligheid

Om het onderwerp politiek bestuurlijke gevoeligheid op de agenda te houden vonden er een viertal organisatiebrede themabijeenkomsten plaats, zie kader. In april kwam SG Chris Kalden aan het woord, in juni was dat senator Rudy Rabbinge en in september beroepslobbyist Peter van Keulen. In november gaf Ate Oostra acte de présence rondom het thema LNV en de verkiezingen. Naast inleidingen en discussie omvatten de themabijeenkomsten ook telkens een kleine workshop waarin de deelnemers met specifieke opdrachten aan de slag gingen (b.v. hoe maak je een netwerkanalyse en hoe zet je een lobbyplan op). Ook hebben een aantal DK-afdelingen voor zichzelf bijeenkomsten georganiseerd welke waren toegesneden op een onderwerp dat hen op dat moment bezighield.

TTM thema- en afdelingsbijeenkomsten in 2006

25 april Den Haag	DK-themabijeenkomst. De drijfveren van LNV en betekenis voor DK - Chris Kalden, SG LNV
23 mei Ede	Themaochtend afdeling Agroketens. Hoe maak je een krachtenveldanalyse?
30 mei Loenen	Themadag afdeling Natuur bij Natuurmonumenten over de politiek-bestuurlijke aspecten rondom ontheffing van herplantplicht in de Boswet
12 juni Den Haag	Themamiddag afdeling Sturing en Toezicht Politiek bestuurlijke gevoeligheid in de beleidsuitvoering
19 juni Ede	DK-themabijeenkomst. Vraagprogrammering van kennis en politiek bestuurlijke gevoeligheid - Rudy Rabbinge, Eerste Kamer
18 september Ede	DK-themabijeenkomst. De kunst van het lobbyen - Peter van Keulen, Bureau Public Matters
14 november Den Haag	DK-themabijeenkomst. De rol van landbouw en kennis in verkiezingsprogramma's - Ate Oostra, DG LNV en Hans de Groene, directeur Innovatie Min. EZ

Complementair aan deze bijeenkomsten hebben we op verschillende andere momenten en op uiteenlopende wijze binnen DK over TTM

gecommuniceerd met de bedoeling het als reflectiethema in allerlei gedaanten op de agenda te houden. Hierbij hebben we zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij de dagelijkse actualiteit. Voorbeelden:

- Diverse artikelen in het Personeelsblad van DK.
- Een Sinterklaas-CD voor alle medewerkers met een gedicht, interactieve Binnenhofspelletjes en inschrijfformulieren TTM.
- Thorbecke en Machiavelli live op bezoek bij de kerstlunch van DK.
- Regelmatig TTM-Nieuwsflitsen per e-mail aan alle medewerkers, bijvoorbeeld tijdens de begrotingsbehandeling en op Prinsjesdag.
- Enkele keren aandacht voor TTM tijdens het 'DK-koffieuurtje' met de Directeur.
- Een webpagina TTM op de website van DK met allerhande info en (foto)impressie van TTM-activiteiten.
- De voorliggende brochure.
- Een publicatie in Met Name Online.

Het TTM-traject loopt nog tot medio 2007; tot die tijd zullen nog een aantal organisatiebrede bijeenkomsten en nog enkele leerbijeenkomsten op afdelingsniveau worden gehouden, opnieuw met begeleiding van het ROI.

MT rol

In het gehele TTM traject heeft het MT als opdrachtgever een belangrijke rol. In elke basismodule heeft een MT-lid deelgenomen; ook in het verdiepingsspoor hebben MT-leden een prominente inbreng. Hun rol is onder meer om de visie van DK in te brengen, om moderator te zijn voor casussen uit de dagelijkse DK-praktijk; tegelijkertijd krijgen ze een scherper beeld van wat er in de organisatie leeft. Binnen hun eigen afdelingen hebben MT-leden regelmatig aandacht gevraagd voor professioneel politiek bestuurlijk handelen, veelal op basis van voorbeelden uit de actualiteit als leermoment.

3. Onze gasten aan het woord

Verschillende inspirerende personages uit bestuur en politiek en diverse collega's van andere LNV-directies, hebben op ons verzoek een bijdrage geleverd aan de leergang (zie bijlage 1) . Hun inbreng maakte de cursus niet alleen levendiger, maar leidde ook tot boeiende discussies en uitspraken

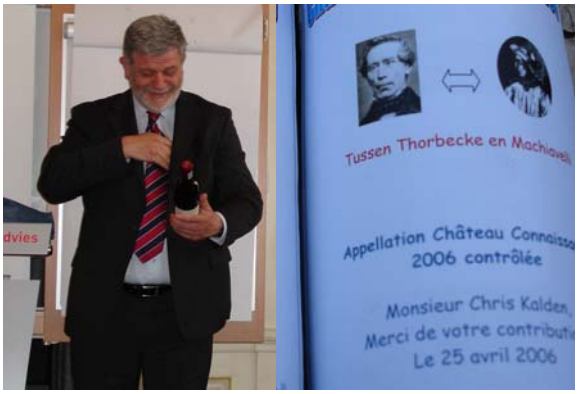

De speciale TTM-wijn voor gastsprekers

3.1 Departementale bobo's

Chris Kalden
Op 25 april 2006 was er een themabijeenkomst waar SG Chris Kalden enkele aardige uitspraken deed. Bijvoorbeeld:

- "Thorbecke of Machiavelli? Je moet inzicht hebben om te weten hoe de hazen lopen en van die kennis gebruik maken. Die kennis verkrijg je door goed te observeren en het helpt daarbij je te verwonderen. Dus het spel kennen; maar het spel ook spelen? Nee, Machiavelli, daar geloof ik niet in. Ik geef de voorkeur aan echte antwoorden op vragen als 'waar krijg je het benauwd van' en 'waar gaan je oogjes van glimmen'."

Machiavelli, daar geloof ik niet in

kennis over irrationele zaken/gevoelens

- "DK zit voornamelijk in de expertrol. Maar daar hoort kennis over irrationele zaken/gevoelens bij. Misbruik/gebruik die kennis niet om zelf iets te bereiken, maar om de ander te spiegelen. Kennis voor beleid moet beleidsprocessen goed voeden; zo voeden, dat het werkt, bijvoorbeeld met goede evaluaties en –rapporten."
- "Verzin niet te veel over wat directeuren, SG of minister wel of niet zouden willen of goedvinden, maar toets het! Je zult merken, dat het meestal niet waar is. "
- "Durf te zeggen wat je vindt, want 't doet er toe. 'Het komt niet uit' als reactie op een idee, bestaat niet, dan geldt de motiveringsplicht!"

maatschappelijke effecten zijn de maat voor ons handelen

- "Maatschappelijke effecten zijn de maat voor ons handelen. Als DK moeten we ons handelen dus vooral vanuit dit perspectief richten en monitoren, waarbij Wageningen en onderwijs ook al tot die maatschappij behoren."

Mariënne Verhoef

gebruik netwerk

Voorheen directeur P&O bij LNV en nu werkzaam als plv. SG bij het ministerie van Financiën. Verhoef spoorde medewerkers van LNV aan om toch vooral gebruik te maken van hun netwerk. Ook als het gaat om financiële aspecten: "Zoek in een zo vroeg mogelijk stadium contact met mensen van Financiën, leg hen het probleem voor en vraag ze om mee te denken."

Johan de Leeuw

netwerken bouwen

Johan de Leeuw werd van CDA-kamerlid van de ene op de andere dag DG op LNV. Hij was en is iemand die veelvuldig gebruik maakt van zijn uitgebreide netwerk, ook in zijn huidige functie als Inspecteur-generaal bij Verkeer en Waterstaat. Hij spoorde de deelnemers aan om ook netwerken op te bouwen en te gebruiken.

Peter Vermeij

Peter Vermeij, plaatsvervangend SG bij het ministerie van Economische Zaken en voormalig LNV'er,

verschil ambtelijke wereld leefwereld politici

benadrukte het verschil tussen de ambtelijke wereld en de leefwereld van politici. De wereld van de politicus is meer divers en minder voorspelbaar dan die van de ambtenaar. Je hebt daar rekening mee te houden, wat betekent dat er vaak nieuwe informatie meegenomen moet worden in beleidstrajecten. Ook blijkt beleid vaak onbedoelde effecten te hebben. Het heeft een andere weerslag of een weerslag op meer terreinen dan voorzien. Dit kan leiden tot een heroverweging en nieuwe beleidsacties. Dynamiek tot het laatste moment.

3.2 Eerste en Tweede Kamer

Rudy Rabbinge (PvdA)

belang kennis voor de landbouw

Op 19 juni gaf professor Rudy Rabbinge, een voordracht getiteld 'Vraagprogrammering en politiek bestuurlijke gevoeligheid'. Hij gaf hierin aan dat men 150 jaar geleden al realiseerde hoe belangrijk kennis was voor de landbouw. Men zag toen al in dat kennis een belangrijke concurrentiefactor vormt. Het probleem is vervolgens hoe je vraag en aanbod van kennis afstemt. Veel vormen van afstemmingsstructuren zijn al in het leven geroepen, maar ze bleken niet allemaal levensvatbaar. Veranderingen in tijdgeest, onderzoeksinstellingen, bedrijfsleven en maatschappij leiden telkens tot nieuwe afstemmingsvormen.

Maar welke vorm je ook kiest:
- Zorg dat de belanghebbende partijen bij elkaar aan tafel zitten. Die belanghebbende partijen zijn natuurlijk de kennisinstellingen zelf, de afnemers van kennis (bijv. bedrijven, ngo's) en de financier (overheid).
- Zorg voor een goede kennisinfrastructuur.

vier taken Directie Kennis

Tot slot vertelde Rudy Rabbinge op persoonlijke titel welke vier taken de directie Kennis op zich zou moeten nemen:
- "Optimaal bijdragen aan een sfeer van rust in het onderzoek. De Kennisbasis vormt daarvoor een belangrijk instrument."
- "Voer een open discussie over de beleids- en onderzoeksagenda voor de toekomst. Doe dit intern binnen LNV, maar nadrukkelijk ook met de buitenwereld."
- "Probeer met andere ministeries tot clustering van onderzoek te komen."
- "Rouleer de mensen van directie Kennis zo veel mogelijk. Laat ze bijv. ook eens bij kennisinstellingen en bedrijven een tijdje werken".

Ger Koopmans (CDA)

In de fractiezaal van het CDA deed Ger Koopmans tegenover een groep medewerkers van DK enkele saillante uitspraken:
- "We zijn als Tweede Kamerleden vreselijk bereikbaar."
- "Ik heb inmiddels 1000 telefoonnummers in mijn mobiele adresboek."
- "Nog geen 3 Tweede Kamerleden hebben 'Kiezen voor Landbouw' echt gelezen."
- "Politiek is de volstrekte weergave van hoe het er thuis aan toe gaat."

een rekening blijft nooit onbetaald

- "Over ethiek: een rekening blijft nooit onbetaald."
- "Sommige Tweede Kamerleden hebben met een knipoog al invloed bij fractieleden."
- "De verschillen binnen het CDA zijn soms groter dan ten opzichte van andere partijen."

- “Allerleukste momenten zijn de openingen van de fracties die per toerbeurt georganiseerd zijn. Soms begint iemand met een grap, een ander met een bijbeltekst of een korantekst.”
- “Lobbyisten komen met name over de vloer bij de departementen; daar maken ze immers de regels. Wij wijzigen hoogstens wat.”

Godelieve van Heteren (PvdA)
Godelieve van Heteren vertelde dat ze Kamervragen stelt om een dossier op te bouwen.
Ze zit sinds 2002 in Tweede Kamer en meent dat twee perioden van vier jaar voor een Kamerlid ideaal zou zijn: na vier jaar heb je in de gaten hoe de hazen lopen en daarmee kun je in de tweede periode je voordeel mee doen. Na acht jaar is het wel voldoende geweest.

kamerlidmaatschap maximaal 8 jaar

Ze is er dan ook voorstander van om het Kamerlidmaatschap maximaal 8 jaar te vervullen.

Joanneke Kruijssen (PvdA)
Joanneke had het over de bel voor de stemmingen: om kamerleden eraan te herinneren "dat ze ineens moeten opdraven, dan moet je je zaken voorbereid hebben. Dit vereist dan vooruitzien in het fractieoverleg: zaken ruim van tevoren behandelen".

vooruitzien in het fractieoverleg

Volgens haar ziet de PvdA ziet geen reden LNV op te heffen. Echter, je moet wel keuzes maken, het moet scherper:
- "In Europa is het voor Nederland niet zo belangrijk alle voedsel zelf te produceren.”
- “De uitvoering van het natuurbeleid moet sterker.”
- “Beheer van het landelijk gebied: reële groene/blauwe diensten”.

Gerald van Leiden (griffier)
Griffier van de Vaste Tweede Kamercommissie voor Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit hield tijdens de module ‘De Tas van de Minister’ (zie bijlage 4) een inleiding voor de medewerkers van Bedrijfsvoering en Secretariaten. “Nee hoor, griffier zijn is helemaal geen droog werk, je zit midden in de actualiteit en hebt

nee hoor griffier zijn is helemaal geen droog werk

voortdurend met mensen te maken die in Nederland veel voor het zeggen hebben".

3.3 Intern LNV-netwerk

Frank Nelissen
Frank Nelissen (BBR) heeft bij alle 9 modules een bijdrage geleverd en hierin besteedde hij aandacht aan het kabinetsbeleid en de rol van de minister van LNV in het kabinetsbeleid. Mag ik jullie eens een vraag stellen: "Welke factoren bepalen eigenlijk de positie van Minister Veerman in het kabinet?"

de positie van Minister Veerman in het kabinet

Frank is accountmanager voor DK; steeds benadrukte hij dat hij met raad en daad beschikbaar is voor DK: 'Zoek me op'!

Dennis Hurkmans
Politiek assistent van Minister Veerman. Wist je dat Dennis lid is van de VVD en onze Minister van CDA huize is; kan dus wel!

lid VVD

Benno Bruggink
Op de foto geeft Benno Bruggink (Plv. directeur Directie Voorlichting) een kijkje in de keuken van het strategisch persbeleid van LNV. "Veel van onze acties naar de media zijn er op gericht om de positie van LNV niet te laten marginaliseren". Humor ontbreekt niet.

strategisch persbeleid

Bizarre context in module 2: Directie Voorlichting nam op die dag deel aan een gefingeerde oefening crisisbeleid met als casus varkenspest, terwijl er in de actualiteit van de dag een heel andere crisis dreigde (vogelgriep) en voor veel hectiek zorgde op de werkvloer.

Esther Rijken
Secretaresse van Minister Veerman (inmiddels is ze werkzaam bij directie IZ). Met Esther was er een boeiend vraaggesprek over de 'Tas van de Minister', de module voor de medewerkers van Bedrijfsvoering en Secretariaten.

"Iedereen werkt voor de Minister", stelde zij, "niet alleen de secretaresse". Volgens Esther eindigt je

werkborgen

verantwoordelijkheid voor een klus pas, als je weet dat de schakel die na jou komt, jouw werk geborgd heeft. Check dit dus en doe dit vanuit een positieve grondhouding: geef positieve feedback en vraag om feedback.

3.4 Overig

Tjibbe Joustra

voorbereid zijn op nieuw kabinet

In de eerste twee modules was Tjibbe Joustra onze gast. Tjibbe Joustra is lange tijd SG bij LNV geweest en is nu nationaal coördinator terrorismebestrijding. "Wees als departement voorbereid op een nieuw kabinet, maar kom niet met controversiële onderwerpen aan". Twee andere uitsmijters: "Bij een ander kabinet is er vanaf het allereerste moment een zodanig extreme fixatie op de nieuwe minister, dat de vorige minister soms niet eens meer naar huis wordt gebracht, maar met de trein moet". En tenslotte "Als ik zo kijk naar de competentievereisten van de functies die ik heb gehad, dan ben ik blij dat ik al aan de bak ben".
Was getekend: Tjibbe Joustra.

Peter van Keulen
Bestuurskundige, directeur van het bureau Public Matters, en eerder werkzaam als lobbyist voor Albert Heijn. Peter van Keulen gaf in september 2006 een

boeiende workshop over lobbyen als instrument van beïnvloeding in de politiek-bestuurlijk dynamiek.

lobbyen is geen hobbyen

Lobbyist zijn is een vak. Zijn motto: ‘lobbyen is geen hobbyen’. Lees maar wat Peter op zijn eigen weblog heeft geschreven over zijn ontmoeting met DK’ers: “Zondag, september 24, 2006. Een hectische P-dag-week achter de rug. Door alle drukte de afgelopen periode deze blog verwaarloosd, dus de zondag maar benutten om de drukte van de afgelopen week op een rij te zetten. Afgelopen maandag afgetrapt met een workshop voor een groep ambtenaren over lobbyen. Altijd weer leuk te constateren hoe ambtelijke organisaties een fascinatie voor het lobbyvak hebben. Zeker ook in dit geval een zeer plezierige en leergierige groep die voor mogelijk grote organisatorische veranderingen staan. Omdat die via de politieke lijn lopen, kan een beetje 'gevoel' opbouwen voor lobbyen geen kwaad. Leuke case met verrassende oplossingen.”

Tineke Netelenbos (PvdA)

rekeningrijden

In een video-interview waarin ze terugblikt op het dossier ‘Rekeningrijden’ dat speelde ten tijde dat ze minister was op Verkeer & Waterstaat. "Achteraf gezien had ik meer tijd en flessen wijn in Pieter Hofstra (fractiespecialist VVD) moeten stoppen".

4. Your quotes, please...

Ook de medewerkers van DK lieten zich in de cursus niet onbetuigd in het hanteren van beeldspraak en uitdrukkingen op het gebied van politiek bestuurlijke gevoeligheid. Hier volgen een aantal 'quotes' die we van jullie tijdens de modules hebben opgevangen.

- *Het effect van de neus van de kameel. Wanneer een kameel zijn neus onder een tent door steekt, denk je wellicht 'leuke neus, ik snap het al', maar dan ga je er wel aan voorbij dat er nog een kolossaal lijf met hobbels aan vast zit. Reken je niet te snel rijk met een overhaaste conclusie*
- *De overheid, dat ben ik*
- *Pak hem eens op zoals ik hem neer wil leggen*
- *Het Regeerakkoord is gestold wantrouwen in plaats van een ondernemersplan*
- *We krijgen wel de winst voorgeschoteld door de politiek, maar niet wat het ons kost*
- *Politiek bedrijven is problemen zoeken, oplossingen zijn er al*
- *DK heeft een rol in het zoeken naar windows of opportunity: verbinding tussen problemen, oplossingen en partijen*
- *In de Tweede Kamer gaat het om strategische details*
- *Zoek oplossingen niet in de structuur, maar meer in cultuur*
- *Lui en slim is een kwaliteit waar je in de politiek verder mee komt dan ijverig en slim*
- *Je moet de dingen doen waar je goed in bent*
- *Bedenk nu eens wat wél kan en niet wat niet kan*

- *De tv is het belangrijkste kamerstuk*
- *Where you stand depends on where you sit*
- *DK is een soort fruitmand*
- *Wet van behoud van reistijd*
- *Politieke spelverruwing*
- *Met de genade meewerken*
- *Van politiepatrouille naar brandalarmsysteem is één van de oorzaken van het gegroeid aantal kamervragen(brandweer komt in actie na een piep; politie is continu op pad)*
- *Het gaat altijd om het stellen van normen in de politiek*
- *Er is een verschil tussen wat is en wat de minister het volk kan uitleggen.*
- *Je bent altijd onderdeel van de politiek*
- *Politiek is tobben*
- *Bij een Nederlander moet je niet aankomen met het knabbelen aan het autogebruik, de AOW en de hypotheekrente aftrek*
- *Als politiek spannend wordt neemt de eenzaamheid van de politicus toe*

4.1 Uit de school geklapt

Er is rondom TTM door DK'ers veel gecommuniceerd per mail, telefoon en post. En daar waren af en toe heel treffende reacties bij. Bijvoorbeeld:

- "M.b.t. mijn telefonische bereikbaarheid: ik ben mijn GSM vergeten (geen jasje aan), dus eventuele voice-mail-berichten hoor ik pas vanavond....."

- “De beamer is zoek geweest, maar nu is hij weer in beeld (!) en dat past ook echt bij het wezen van een beamer.”

- “Ik weet dat het een beetje mosterd na de maaltijd is, maar ik wil nog even reageren op het stuk dat reeds bij de MT stukken van 22 mei zit. Het is niet veel, maar het kan toch essentieel zijn. ....het is misschien vergezocht, maar je weet maar nooit in deze tent.”

- “Zojuist ben ik door een collega getipt dat één van de moduledata op Tweede Paasdag valt... We komen dus met een andere datum...”

- “En wat was toen de reactie? Dat lijkt me een beetje flauw. Neem de consequentie van deze vergissing en laat het gewoon doorgaan op die dag. Overigens ben ikzelf al geweest. Groetjes!”

- “Ik ben deze keer niet gegaan, omdat er wel heel erg vreemd zou worden opgekeken als ik ineens zou komen aanzakken. Al met al vind ik het jammer dat het zo gelopen is, want ik wil toch heel erg graag deze training volgen. Is er voor mij nog een herkansing?”

- “De bijeenkomst met Kalden vindt plaats bij het ROI in Den Haag. Dat is 5 minuten lopen van het station, maar als je hard loopt kan het ook in 3 minuten....”

- “Nee, ik kom niet bij de bijeenkomst met Kalden. Ik ben helaas In het buitenland in die week...”

- “Prachtig om te horen dat er sprake is van over intekening. Verder lijken de instructies me duidelijk. Ed heeft al zijn bakkenbaarden laten groeien, terwijl ik in training ben voor mijn rol als Niccolo Machiavelli.”

- “Ik moet mij helaas afmelden voor de terugkomdag TTM, want ik heb vandaag een urgente afspraak met een externe in mijn agenda gepland gekregen.”

- “De locatie voor morgenmiddag is veranderd in Bezuidenhoutseweg (dus niet meer LNOI); we zitten inde VIP room om precies te zijn. Zo’n VIP room past eigenlijk ook beter bij jullie als groep... Toch??”

5. Het grote politiek-bestuurlijke woordenboek

Door Arnaud Wirschell, ROI

PBG-quiz

Alle deelnemers aan de driedaagse cursus sloten hun module af met de PBG-quiz. Het viel niet altijd mee om op tijd de juiste antwoorden te geven op vragen die men eigenlijk wel wist zoals: “Als twee Tweede Kamerleden een motie indienen, naar wie wordt die motie dan genoemd?” Het juiste antwoord “Naar allebei” ligt zo voor de hand, dat bijna iedere deelnemer dat automatisch verwierp.

Frank Tillie ontvangt zijn prijs, als winnaar van de PBG-quiz

Hieronder hebben we een aantal belangrijke, soms vermakelijke, uitdrukkingen alfabetisch op een rijtje gezet. De definities zijn onder meer ontleend aan de

Griffie van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Praktische Mededelingen, website van de Tweede Kamer en aan overheid.nl

Adviesplicht
Aan het oordeel van de Raad van State (RvS) valt goed af te lezen hoe er over een wetsvoorstel wordt gedacht. Het Kabinet is niet verplicht het advies van de RvS over te nemen. Toch kan het Kabinet maar een paar keer per jaar het advies van de RvS negeren. Een wetsvoorstel moet bij een negatief advies voor behandeling terug naar de Ministerraad.
De Tweede Kamer kan ook advies vragen aan de RvS. Een dergelijk verzoek moet dan wel via de minister lopen. Formeel is voor het verzoek om advies een Kamermeerderheid nodig. Echter, in de praktijk besluit de Kamer per hamerslag (waarbij het voorstel afkomstig is van het Presidium van de Tweede Kamer).

Algemeen Overleg (AO)
Is het meest voorkomende commissieactiviteit in de Tweede Kamer. Het AO onderscheidt zich van andere vormen van overleg (nota- en wetgevingsoverleg; zie elders in dit overzicht) doordat het onderwerp, de datum en de tijd door de Vaste Tweede Kamercommissies worden bepaald en er slechts een beknopt verslag van gemaakt wordt. Het AO is vormvrij en kan elk onderwerp betreffen binnen het beleidsterrein van e Vaste Tweede Kamercommissie. Een AO is voor een Vaste Tweede Kamercommissie bij uitstek een middel om met de bewindspersonen van gedachten te wisselen over voorgenomen beleidsmaatregelen.

Algemene Beschouwingen
Direct na Prinsjesdag (19 september) gaat de minister-president (meestal) twee dagen in debat met de fractievoorzitters van de Tweede Kamer over de plannen van het kabinet. Alle Kamerleden, ministers en staatssecretarissen zijn hier in principe bij aanwezig. Met moties kan de Tweede Kamer trachten wijzigingen aan te brengen in de plannen.

Algemene Financiële Beschouwingen
In de week na de Algemene Beschouwingen (zie hierboven) volgen de Algemene Financiële Beschouwingen. Op de eerste dag ondervragen de financieel specialisten van de Tweede-Kamerfracties de Minister van Financiën over de rijksbegroting. In de twee daarop volgende maanden komen alle ministers naar de Tweede Kamer om hun eigen begroting te verdedigen.

Amendement
De Tweede Kamer heeft het recht van Amendement. Een Minister heeft een aantal mogelijkheden om op een amendement te reageren.
- Overnemen: kan alleen als alle fractiewoordvoerders het er mee eens zijn.
- Als ondersteuning van beleid.
- Laat het aan het oordeel van de Tweede Kamer.
- Ernstige bezwaren: dan gaat de Minister terug voor overleg.
- Onaanvaardbaar.
- Een bewindspersoon kan de Tweede Kamer ook (sterk) ontraden de motie aan te nemen.

Backbencher
Politicus die zelden op de voorgrond treedt.

Blauwe brief
Een persoonlijke brief van de ene minister aan de andere, zonder tussenkomst van ambtenaren. De inhoud van een blauwe brief wordt buiten de dossiers gehouden en blijft dus geheim. Blauwe brieven komen bijvoorbeeld voor wanneer de ambtenaren van twee departementen met elkaar in de clinch liggen over een voor beide departementen zeer belangrijk thema. Deze brieven worden persoonlijk getekend door de betreffende bewindspersonen.

Blauw advies
De Tweede Kamer kent ook zogenaamde ‘blauwe adviezen’. Dit zijn adviezen van de Raad van State. Zij heten ‘blauwe’ adviezen, omdat de RvS ze in een blauwe envelop aan de Tweede Kamer verzendt.

Coalities
Om voldoende draagvlak voor een initiatief te krijgen, moeten Tweede Kamerleden vaak coalities smeden. Dit geldt niet alleen voor hen, maar ook voor lobbyisten. Gevormde coalities zijn de ene keer meer voorspelbaar dan de andere keer: zo trokken de ANWB en Milieudefensie samen ten strijde tegen de Betuwelijn en vonden de SGP en de PvdA elkaar in de wens het verbod op godslastering voorlopig te handhaven.

Commissies
De Tweede Kamer onderscheidt vier typen commissies:
1. Vaste commissies (elk departement behalve Algemene Zaken heeft zijn eigen vast commissie).
2. Algemene commissies (bijv. de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, de Commissie voor het Onderzoek van de Geloofsbrieven).
3. Tijdelijke commissies (bijv. de Tijdelijke Commissie Onderzoek Integratiebeleid, de Tijdelijke Commissie Onderzoek Zorguitgaven).
4. Thema commissies (bijv. de Themacommissie Ouderenbeleid, de Themacommissie Technologiebeleid)

Destructief amendement
Amendement dat, wanneer het wordt aangenomen, de strekking van een wetsvoorstel doorkruist. Vanuit het perspectief van de indiener heeft het wetsvoorstel dan geen zin meer. Soms staat het wetsvoorstel door het amendement zelfs haaks op de bedoelingen van de indiener. Destructieve amendementen worden doorgaans om politieke redenen ingediend (dwarsbomen, aard van de discussie veranderen, etc.) Een enkele keer is het uit onoplettendheid dat zij worden ingediend.

Doorrekenen
Om zijn of haar voorstel meer gewicht en legitimiteit te verlenen, kan een Tweede Kamerlid het betreffende voorstel voorafgaand aan het debat laten

‘doorrekenen’ door een ministerie of door het Centraal Planbureau. Dit ‘doorrekenen’ heeft als bijkomend voordeel dat het erop volgend debat gezuiverd wordt van technische kwesties: als het Centraal Planbureau een voorstel doorgerekend heeft, zit het technisch goed in elkaar. In het debat kan men zich dan helemaal concentreren op de politieke strekking van het voorstel.

Dualisme - monisme
De Staten-Generaal is de controleur van de regering. Kamerleden zouden om die taak te kunnen vervullen zich vrij en ongebonden moeten opstellen (dualisme). Echter, Parlementariërs van coalitiepartijen zijn in de praktijk in hun handelen begrensd, omdat zij het kabinet niet in gevaar willen brengen (monisme).

Eenheid
Eenheid van kabinetsbeleid: de hoofdtaak van een minister-president is het bij elkaar houden van zijn Ministersgroep. Collega’s horen elkaar niet af te vallen, er moet eenheid van kabinetsbeleid zijn.
Bij beraadslagingen in de Ministerraad worden over het algemeen twee verschillende termen gehanteerd. Akkoord houdt in dat een besluit genomen is zonder enige vorm van discussie. Aanvaard wordt gebruikt indien er een, al dan niet heftige, discussie of zelfs een stemming heeft plaatsgevonden.

Familie
Familie in de politiek:
- Vadertje Drees.
- Tante Truus: 'werklozen wonen liever in de buurt van Tante Truus dan te verhuizen' (dr. Onno Ruding, minister van Financiën in de eerste twee kabinetten-Lubbers).
- Tante Agaath: *Tante Agaath-regeling:* Rick van der Ploeg ontwikkelde samen met zijn toenmalige collega Willem Vermeend de zogeheten Tante Agaath-regeling. Dit plan, genoemd naar `zijn' Engelse tante Agatha, is thans tot wet verheven. Het houdt in dat het fiscaal aantrekkelijk wordt

gemaakt kapitaal, bijvoorbeeld van een suikertante, te investeren.

Gehaktdag
Derde woensdag in mei, waarop het kabinet verantwoording aflegt aan de Tweede Kamer over het in het afgelopen jaar gevoerde beleid. Het gaat op 'gehaktdag' niet alleen om een financiële verantwoording, maar ook (juist!) om een beleidsverantwoording. Het is dus niet alleen de minister van Financiën die verantwoording aflegt; de Tweede Kamer verlangt van alle vakministers en van de minister-president een verantwoording. Gehaktdag is volgens sommigen de 'vervolmaking' van VBTB (Van Beleidsbegroting Tot Beleidsverantwoording).

Geldkwesties
Ombuigen: Wanneer de Tweede Kamer of het kabinet besluit geld vrij te maken voor een bepaald doel waarin de Rijksbegroting niet heeft voorzien, moet dit geld ergens vandaan komen. Het benodigde geld moet weggehaald worden bij bestaande initiatieven.
Kostenplaatje/Dekking: als de Tweede Kamer om meer geld vraagt voor een bepaald initiatief, moet hij (volgens de minister van Financiën althans) ook kunnen aangeven waar dit geld vandaan moet komen. Men kan de minister van Financiën dan ook regelmatig horen roepen: "Wat is de dekking?"

Hamerstukken
Stukken (met name wetsvoorstellen) die zonder enig plenair debat kunnen worden afgedaan. De hamerstukken moeten wel worden geagendeerd zodat Tweede Kamerleden zich als spreker kunnen inschrijven. Maakt geen van de leden hiervan gebruik, dan zal de Voorzitter aan het begin van de vergadering voorstellen om het betreffende voorstel zonder debat en zonder stemming te aanvaarden. Maakt een Tweede Kamerlid onverwacht toch gebruik van de mogelijkheid om het woord te voeren, dan zal het agendapunt meestal worden uitgesteld, omdat andere leden daarop niet zijn voorbereid.

Hangpuntenbrief
Overzicht van begrotingsproblemen bij de verschillende ministeries.

Informeren
Het vragenrecht van de Tweede Kamer (zie elders in dit overzicht) verplicht bewindslieden om de Tweede Kamer desgevraagd van informatie te voorzien. Het verkeerd informeren van de Kamer geldt in politiek Den Haag als een doodzonde.

Insteken
Wanneer thema's bij een Kamerlid onder de aandacht worden gebracht in de hoop dat deze het betreffende thema zal oppikken, dan wordt dat 'insteken' genoemd. Het gaat hier dus om het op informele wijze politiek agenderen van een thema.

Interpellatie
Indien een Tweede Kamerlid over een onderwerp dat vreemd is aan de orde van de dag inlichtingen van een of meer ministers verlangt, kan hij of zij, onder aanduiding van de voornaamste punten waarover hij of zij vragen wil stellen, aan de Tweede Kamer verlof vragen tot het houden van een interpellatie. De Tweede Kamer verleent dit verlof wanneer het verzoek wordt gesteund door minimaal 30 leden.

Kamerdagen
De parlementaire week is volgens een vast stramien ingedeeld. De Tweede Kamer vergadert (zowel plenair als in commissieverband) op dinsdag, woensdag en donderdag. Op maandag leggen Tweede Kamerleden werkbezoeken af en komen zij samen in zogenaamde nota-overleggen (zie elders in dit overzicht) en wetgevings-overleggen (zie elders in dit overzicht). Op vrijdag worden eveneens werkbezoeken afgelegd.

Kledingcode
Leden van de Staten-Generaal worden geacht een jasje te dragen. Dit geldt zowel voor heren als voor dames. Dit levert soms interessante kledingcombinaties op:

linkse parlementariërs die hun jasje op een versleten spijkerbroek dragen, etc. Wanneer mensen zich niet aan de kledingcode houden (en geen jasje dragen) kan dit hen op een standje van de Kamervoorzitter komen te staan.

Kluitje in het riet
Wanneer een mondelinge of schriftelijke Kamervraag door een ambtenaar of bewindspersoon met een vaag, niet ter zake doend antwoord wordt afgedaan, spreekt men van een 'kluitje in het riet' of 'KIR' antwoord. Ambtenaren en bewindspersonen geven KIR antwoorden wanneer zij het werkelijke antwoord op de vraag niet kunnen of niet willen geven.

Koninklijk Besluit
Een door de minister voorbereidmaar door de koningin ondertekend besluit. Een Koninklijk Besluit wordt 'geslagen', deze oude term wordt nog steeds gebruikt voor het opstellen van een Koninklijk Besluit. Er zijn twee soorten Koninklijke Besluiten, die in de volgende gevallen worden gebruikt:
Algemene maatregel van bestuur. Een Algemene maatregel van bestuur (AMvB) wordt vastgelegd in de vorm van een Koninklijk Besluit. Een AMvB is een besluit van de regering, waarin regels die in een bepaalde wet zijn vastgelegd, nader worden uitgewerkt. In veel gevallen gaat er een advies van de Raad van State vooraf aan de afkondiging van zo'n Koninklijk Besluit. Deze besluiten worden gepubliceerd in het Staatsblad.
Bestuursdaad. Bestuursdaden zoals de benoemingen van burgemeesters, commissarissen van de Koningin en hoge rechterlijke ambtenaren en ook de verlening van koninklijke onderscheidingen, gebeurt bij Koninklijk Besluit. Over deze besluiten hoeft de regering geen advies van de Raad van State in te winnen. Ze worden wel mede ondertekend door een minister. Deze Koninklijke Besluiten worden afgekondigd in de Staatscourant.

Koninklijke boodschap
Koninklijke boodschap is de aanbiedingsbrief bij het wetsvoorstel. Ook aan het eindwoord van de Koningin van de Troonrede kan veel ontleend worden over het klimaat dat dan in Nederland heerst.

Kroonjuwelen
Principiële punten van een politieke partij.

Motie
De Tweede Kamer kan het vertrouwen opzeggen door een motie van wantrouwen in te dienen. Als de Tweede Kamer haar ongenoegen wil uiten over het presteren van een Minister, maar niet het vertrouwen wil opzeggen, kan ze ook kiezen voor iets minder vergaande moties: een motie van afkeuring of een motie van treurnis. Moties voer je uit. Er zijn eigenlijk maar 2 opties. Zalm maakte de grap door te roepen terwijl de microfoons het niet deden, “we voeren hem niet uit”.

Novelle
De Eerste Kamer heeft geen recht van amendement. Toch maakt de Eerste Kamer soms op een indirecte manier toch gebruik van een amendementsrecht. De Eerste Kamer dreigt dan het wetsvoorstel te verwerpen als de Regering het niet in een aangepaste vorm aanbiedt. De minister kan dan met een novelle komen om de impasse te doorbreken.

Nulpraat
SP-kamerlid Agnes Kant bezigde tijdens een debat in de Tweede Kamer de term ‘lulpraat’. Kamervoorzitter Frans Weisglas verstond dat als ‘nulpraat’, hetgeen sindsdien een populaire uitdrukking is in het Parlement.
Vroeger stond in het Kamerreglement dat de Voorzitter van de Tweede Kamer een lid kon verzoeken om in het geval van onparlementair taalgebruik een bepaalde uitspraak terug te nemen. De gewraakte uitspraak kwam dan niet in de Handelingen terecht, maar in het lijkendossier (een bundeling van alle

onoorbare uitspraken). Omdat in de 21e eeuw alle debatten live zijn te volgen (via tv, radio en internet) gaf het weinig pas de regel te handhaven. Zij is in 2001 dan ook komen te vervallen.

Pauze
Wanneer een bewindspersoon zich gedurende een debat geen raad weet met de gestelde vragen, kan hij of zij een korte onderbreking van het debat aanvragen bij de Kamervoorzitter, om kort te kunnen overleggen met zijn/haar ambtenaren. Bewindspersonen die dit te vaak doen, krijgen de naam zwak te zijn.

Pisbak
Licht denigrerende term voor de plaats waar Tweede Kamerleden via de interruptiemicrofoon met een bewindspersoon kunnen discussiëren. Vanuit vak K (het vak waarin het kabinet zitting heeft) lijkt deze plaats op een urinoir, vooral wanneer achter elke van de vier interruptiemicrofoons een Tweede Kamerlid staat.

Quorum
Quorum is het minimaal aantal aanwezige leden om bijvoorbeeld een debat te voeren.

Stadskaart
Lobbyisten, ambtenaren en politici ontmoeten elkaar op veel verschillende plaatsen in Den Haag. Een greep uit de locaties: restaurant 'De Derde Kamer', 'Nieuwspoort' (de zalen én de bar), café 'Dudok', café 'Plein 19', Sociëteit De Witte, Hotel Des Indes (met name LPF), restaurant 'Corona' (waar De Waal en Zalm elkaar spraken), café 'Schlemmer' (vooral 's zomers op het terras), café 'Posthoorn' (met name voor een oudere generatie, met onder meer het 'Broodje Monkhorst', genoemd naar de lobbyist Monkhorst) en restaurant 'Le Bistroquet' (bekend omdat Van Agt en Wiegel hier in 1977 overeenkwamen een kabinet Van Agt te formeren, nadat de onderhandelingen tussen PvdA en CDA waren stukgelopen. Boven het tafeltje waaraan zij destijds zaten, hangt nog steeds de

welbekende foto van het tweetal. Men mag aan het betreffende tafeltje dineren. Maar wees gewaarschuwd: wanneer Van Agt of Wiegel zelf binnenkomt, zult u onverwijld uw tafel moeten afstaan!).

Tegenbegroting
In de debatten over de Rijksbegroting maakt de oppositie soms van de mogelijkheid gebruik om een tegenbegroting in te dienen. Zij wil de Kamer en – belangrijker – het electoraat hiermee duidelijk maken dat er een alternatief is voor het regeringsbeleid. De tegenbegroting wordt ook wel 'alternatieve begroting' of 'schaduwbegroting' genoemd. De PvdA noemde haar laatste tegenbegroting 'beterbegroting'.

Torentjesoverleg
Informeel overleg tussen Tweede Kamerleden en bewindspersonen, genoemd naar het Torentje waarin de minister-president kantoor houdt. Dergelijke overleggen vinden officieel niet meer plaats; officieus wordt echter ook nu nog veel informeel overlegd.

Ministeriële verantwoordelijkheid
De Tweede Kamer kan het vertouwen in de Minister om verschillende redenen opzeggen. Bram Peper moest het veld ruimen vanwege zijn optreden als burgemeester, op zijn functioneren als Minister was geen kritiek. Ed van Thijn moest aftreden vanwege het functioneren van zijn voorganger. Bijlhout en in 't Veld moesten beide al zeer snel na hun aantreden weer vertrekken. Deze voorbeelden raken gelijk het vraagstuk van de reikwijdte van de ministeriele verantwoordelijkheid. In bovenstaande voorbeelden komt zowel de reikwijdte in tijd, als de ambtelijke reikwijdte aan de orde.

Vice-president
Het staatshoofd, Koningin Beatrix, is voorzitter van de Raad van State. Echter, Herman Tjeenk Willink is de vice-president, ook wel de onderkoning van Nederland genoemd.

Vierde, Vijfde en Zesde Macht
Naar analogie van Montesquieu's trias politica (de scheiding der machten: wetgevend, uitvoerend en rechtsprekend) wordt de ambtenarij wel eens met de 'Vierde Macht' aangeduid. Belangen- en pressiegroepen worden op hun beurt tot de 'Vijfde Macht' gerekend, terwijl de organisatie- en adviesbureaus tot de 'Zesde Macht' behoren.

Vragenrecht
Ieder kamerlid mag aan een minister of staatssecretaris vragen stellen. Per jaar stellen Kamerleden ongeveer 750 schriftelijke vragen. Maar ze kunnen ook mondeling vragen stellen. De Voorzitter van de Tweede Kamer moet de vragen wel eerst goedkeuren. De minister is verplicht op vragen van Kamerleden in te gaan.

Wetgevingsoverleg
Over wetsvoorstellen wordt met de betrokken minister of staatssecretaris uitvoerig gesproken in een wetgevingsoverleg. Deze vorm van overleg wordt overigens niet bij de behandeling van alle wetsvoorstellen toegepast. Er is bovendien toestemming van de Kamer nodig voor het houden van een wetgevingsoverleg. Tijdens een wetgevingsoverleg kunnen allerlei specialistische en technische aspecten van wetgeving aan de orde komen en dat bespaart veel tijd. De Tweede Kamer hoeft immers bij de plenaire behandeling niet nog eens diep in te gaan op alle details en kan volstaan met een kort, algemeen debat. In sommige gevallen wordt het wetsvoorstel zelfs een hamerstuk. Dat wil zeggen: het voorstel wordt in de plenaire vergadering zonder stemming aangenomen, omdat tijdens het overleg is gebleken dat alle fracties er achter staan.

Wobben
Een beroep doen op de Wet Openbaar Bestuur.

6. De politieke kalender van 2006

Januari

Sinds de Tweede Kamerverkiezingen in 2002 leest men regelmatig dat het politieke landschap drastisch is veranderd, maar in ieder geval is één gewoonte niet veranderd: de Tweede Kamerleden van de SP stellen nog altijd de meeste schriftelijke kamervragen, ook in 2005. Van hen is Jan de Wit nummer één met 143 vragen. Hij wordt gevolgd door Agnes Kant en Arda Gerkens met respectievelijk 95 en 92 vragen. Op de vierde plaats komt PvdA-woordvoerster volksgezondheid Khadija Arib met 79 vragen. De Wit was in 2004 ook al 'kampioenvragensteller' met 106 vragen. Het totale aantal schriftelijke vragen steeg van 1678 in 2004 naar 2045.

meeste schriftelijke kamervragen

Februari

Boris Dittrich (D66) maakt op een persconferentie bekend dat hij zijn functie als fractievoorzitter neerlegt. Hij draagt deze functie over aan vice-fractievoorzitter Lousewies van der Laan. Dittrich neemt de volle verantwoordelijkheid voor de tactische fouten die D66 gemaakt heeft in het Afghanistan-debat. Hij blijft wel in de Tweede Kamer.

Boris

Lousewies

Maart

PvdA en SP zijn de grote winnaars van de gemeenteraadsverkiezingen van 7 maart. De Leefbaar-partijen en de drie coalitiepartijen (CDA, VVD en D66) leden verlies. Voor D66 was het de tiende opeenvolgende verkiezingsnederlaag. Van de linkse partijen profiteerde Groen Links niet van het verlies van de coalitie. Het zeteltal in de gemeenteraden van die partij bleef nagenoeg gelijk.
Jozias van Aartsen vertrekt als fractievoorzitter van de VVD. Hij nam dat besluit na de voor de VVD

gemeenteraads-verkiezingen

teleurstellende verkiezingsuitslag bij de gemeenteraadsverkiezingen. Hij blijft wel lid van de Tweede Kamer.

April

wethouderschap

Een aantal Tweede Kamerleden maakt bekend hun zetel te verruilen voor een wethouderschap. Zo gaat Myra Koomen (CDA) naar Enschede, vertrekt Marijke Vos (Groen Links) naar Amsterdam, keert Ruud Luchtenveld (VVD) terug naar Amersfoort en gaat Adri Duijvestein (PvdA) aan de slag in Almere.

Mei

Ayaan Hirsi Ali

VVD-Kamerlid Ayaan Hirsi Ali legt haar Kamerlidmaatschap neer. Het feit dat zij in augustus haar beveiligde huis op last van de rechter moet verlaten, heeft een belangrijke rol gespeeld. Een uitspraak van minister Verdonk, die stelt dat zij niet over het Nederlanderschap beschikt, heeft echter de doorslag gegeven. Minister Zalm neemt het op voor zijn beschermelinge Ayaan Hirshi Ali. Dat leidt ook binnen de ministerraad tot hevige confrontaties. Onder druk van de Tweede Kamer komt minister Verdonk later terug op haar uitspraak. Hirshi Ali is dan al vertrokken naar haar nieuwe baan in de Verenigde Staten.
In mei wordt verder bekend dat de minister-president een sterkere positie krijgt binnen het kabinet. Het reglement van orde van de ministerraad wordt zodanig gewijzigd dat de premier naar eigen inzicht onderwerpen kan agenderen voor de vergadering van de ministerraad. Ook kan de minister-president in de toekomst zogenaamde 'onderraden' van vakministers bijeenroepen.

Juni

kabinet-Balkenende II

Op de laatste donderdag in juni genieten Tweede Kamerleden doorgaans van een barbecue, die het einde van het politieke seizoen inluidt. Dat einde wordt uitgesteld, want D66-fractievoorzitter Lousewies van der Laan verklaart namens haar fractie het kabinet-Balkenende II niet langer te steunen. D66

vindt dat minister Verdonk moet opstappen wegens haar handelswijze in verband met het Nederlanderschap van Ayaan Hirshi Ali, maar dat gebeurt niet. Reden voor de D66-fractie om te breken met het kabinet. Daarop trekken de D66-bewindslieden hun conclusie en stappen op.

Juli

kabinet-Balkenende III

Het Kabinet Balkenende III wordt door de Koningin beëdigd. Er is geen bordesfoto gemaakt, omdat het vrijwel allemaal dezelfde gezichten zijn als in het kabinet Balkenende-II. De enige nieuweling is Bruno Bruins (VVD), die staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap wordt. Grappig genoeg heeft die benoeming niets met de val van het kabinet te maken, maar volgt hij VVD-lijsttrekker Mark Rutte op, die als Tweede Kamerlid campagne gaat voeren.
Het nieuwe kabinet steunt op een minderheid van CDA en VVD. De voornaamste taak van het nieuwe kabinet is het opstellen van een begroting 2007 en het voorbereiden van Tweede Kamerverkiezingen op 22 november 2006.

Augustus

zomerreces

Van 30 juni tot en met 28 augustus is de Tweede Kamer met zomerreces.
14 augustus is een bijzondere dag voor CDA-Kamerlid Ger Koopmans, die eerder het jaar een bijdrage leverde aan TTM. Het is zijn verjaardag. Maar ook maakt het CDA die dag de kandidatenlijst bekend voor de Tweede Kamerverkiezingen van november. Koopmans staat op plaats 23 en naar alle waarschijnlijkheid komt hij terug in de Tweede Kamer, waar hij sinds 2002 in zit.

September

Prinsjesdag

19 september Prinsjesdag. De Koningin spreekt de Troonrede uit en het nieuwe parlementaire jaar gaat van start. Na vele jaren van voortijdig lekken van delen van begroting en troonrede (Hilbrand Nawijn bekent in 2005 één van de lekkers te zijn geweest) hebben de strenge embargomaatregelen in 2006 goed gewerkt.

Het kabinet presenteert een klein begrotingsoverschot. Commentaren variëren van 'de troonrede is een verkiezingscampagne van het kabinet' tot 'tja met deze resultaten is de oppositie de wind uit de zeilen geslagen'.

Schipholbrand

21 september. Rapport van Van Vollenhoven over de Schipholbrand komt met 'snoeiharde' conclusies en slaat een flinke bres in het rompkabinet Balkenende III; de verantwoordelijke ministers Dekker en Donner stappen op en vinden hun opvolgers in de 'oud-gedienden' Winsemius en Hirsch Ballin.

Oktober

De politieke partijen stellen hun verkiezingsprogramma's vast.

TBS

Een hardnekkige kwestie komt weer naar boven wanneer een TBS'er tijdens verlof een misdrijf begaat. De nieuwbakken minister Hirsch-Balin moet er – net als zijn voorganger Donner bij dit type incidenten - voor naar de Tweede Kamer.

kamerlid Gonny van Oudenallen

Tijdens het vragenuurtje op 24 oktober is er – voor zover nog na te gaan - een parlementaire noviteit. Kamerlid Gonny van Oudenallen (Groep van Oudenallen) veroorzaakte in de Tweede Kamer lachsalvo's door tot twee keer toe minister Hans Hoogervorst van Volksgezondheid niet te herkennen. De Minister gaf aan op straat herkend te worden als Hans Hoogervorst en dat hij hoopte dat hij ook in de Tweede Kamer wordt herkend.

November

Onder leiding van DG Oostra analyseren de DK'ers op 14 november de mogelijke gevolgen van de Tweede Kamerverkiezingen voor LNV.

De TTM-brochure komt uit op 14 november.

verkiezingen Tweede Kamer

Op 22 november vinden de verkiezingen voor de Tweede Kamer plaats.

December

LNV-begroting 2007

In week 49 (5, 6 en 7 december) behandelt de Tweede Kamer plenair de begroting van LNV. Naar alle waarschijnlijkheid is dit de laatste keer dat Minister Veerman de LNV-begroting 2007 met de Tweede Kamer bespreekt.

7. De ontbrekende dialoog onder woorden gebracht

door Pieter Thielen, ROI

TTM Quiz

Elke module van TTM eindigde met een quiz, waarin de cursusdeelnemers werden getoetst op actualiteiten uit het domein van politiek en bestuur. Voor de winnaar van deze afvalrace (wie blijft het langst de vragen goed beantwoorden) was er als hoofdprijs het boekje 'De ontbrekende dialoog van Hans Jeekel. Hieronder hebben we de essentials opgenomen uit dit lezenswaardige boekje over nieuwe ambtenaren, nationale politici en de noodzaak tot dialoog.

Inleiding tot de kennis van de ambtenaar

Bijna 20 jaar geleden beschreef de Haagse ambtenaar A. Alberts het werkzame leven van ambtenaren in zijn boek 'Inleiding tot de kennis van de ambtenaar'. Alberts wist waar hij over schreef; hij was immers voor ongeveer de helft van zijn volwassen leven ambtenaar geweest. Evenals nu, was ook in die periode kritiek op de ambtenaar niet van de lucht.

kritiek op de ambtenaar

Citaat uit het bovengenoemde boek van Alberts:
"Er wordt tegen de ambtenaar een stemming gekweekt, die bedenkelijk veel wegheeft van een hetze. Men kan zich voorstellen dat de onderdanen hierbij voorop lopen, dat hebben ze eerder gedaan. Maar ditmaal is, anders dan vroeger, de overheid de gangmaker. De overheid, sprekend en handelend ter verdediging van het landsbelang, zo langzamerhand het meest beduimelde en daardoor meest ondoorzichtige van alle belangen in de samenleving. Kenmerkend voor de situatie van nu is dat de overheid, naast broodheer toch ook bondgenoot en beschermer van de ambtenaar, ditmaal een alliantie sluit met de onderdaan, juist nu dit personage vastberaden de eeuw van de bemoeizucht is binnengemarcheerd".

De ontbrekende dialoog

Bijna 20 jaar nadat A. Alberts zijn 'Inleiding tot de kennis van de ambtenaar' schreef, publiceert Hans Jeekel in de ROI-reeks 'De ontbrekende dialoog. Over nieuwe ambtenaren en nationale politici en de noodzaak tot dialoog'.

Volgens de auteur stroomt het niet in ons openbaar bestuur, zeker niet op rijksniveau. Politici mopperen op ambtenaren en ze klagen over de media. Journalisten hebben het idee dat hen de toegang tot normaal contact wordt geweigerd. Hoge ambtenaren kunnen vaak hun politici niet meer volgen en constateren collectief dat hun overheid beneden de maat presteert.

gemopper op elkaar

Veel gemopper op elkaar en weinig onderling contact tussen politiek, ambtenarij en media.

Ondertussen bevolken nieuwe ambtenaren dit gebied. Ze zijn (nog) niet cynisch en ze kijken vol verwondering en soms verbijstering naar de wereld van het openbaar bestuur.

jonge ambtenaren

De doorgewinterde 'professionals' verwachten van deze jonge ambtenaren dat ze snel het bestuurlijke – politieke spel oppikken, terwijl de spelers van dat spel stevig in verwarring zijn.

ontbrekende dialoog

De ontbrekende dialoog tussen politici, 'gevestigde' ambtenaren, nieuwe ambtenaren en media, daar schrijft Hans Jeekel over. En waartoe een ontbrekende dialoog kan leiden, heeft Willem Elsschot beschreven in twee bekende strofen uit zijn cynische gedicht

'Het huwelijk':
"Maar doodslaan deed hij niet, want tussen droom en daad
Staan wetten in de weg en praktische bezwaren,
En ook weemoedigheid die niemand kan verklaren,
En die des avonds komt, wanneer men slapen gaat.

Zo gingen jaren heen. De kinderen werden groot
En zagen dat de man die zij hun vader heetten,
Bewegingloos en zwijgend bij het vuur gezeten,
Een godvergeten en vervaarlijk' aanblik bood".

Beeldvorming

In één van de eerste hoofdstukken beschrijft de auteur waarom beeldvorming steeds belangrijker wordt in de nationale politiek. Straatsrechtelijk is het wel duidelijk: de Tweede Kamer is medewetgever en controleert. De laatste decennia komt de nadruk veelal op beeldvorming te liggen. Hans Jeekel kiest voor een dynamische omschrijving van dit begrip: beeldvorming centreert zich rond de vraag:

beeldvorming

- Hoe presenteren wij (hoe presenteer ik)...,
- op het goede moment...,
- via de meest handige media...,
- de aardigste beelden...,
- of de meest geruststellende beelden...,
- voor het grote publiek...,
- en voor de voor ons (mij) essentiële doelgroepen...,
- en hoe zorgen we ervoor (zorg ik ervoor) bekende Nederlander te worden?

De wetten van de media

Voor die beeldvorming vormen de media een onontbeerlijke schakel. Op en rond het Binnenhof functioneren rond de 150 kamerleden en de ongeveer 25 ministers en staatssecretarissen zo'n 300 journalisten. Ze ontmoeten elkaar veelal in het restaurant van de Tweede Kamer, in Nieuwspoort of in één van de horecagelegenheden rondom het Plein.

300 journalisten

In 'De ontbrekende dialoog' komen de volgende wetten van media aan bod:

- Veel potentieel nieuws komt bij journalisten niet door de ballotage. Te lastig, niet sexy.
- Wat wel in het nieuws komt, kent een aantal zwaartepunten:
  - zaken die mensen raken omdat ze hun geld kosten,
  - vraagstukken over gezondheid, leven en dood,
  - acties door of rond je eigen tuin,
  - vraagstukken over veiligheid en vreemdelingen, liefst in samenhang,
  - en alle onderwerpen waar de actualiteitenredacties van de televisie de

gedragen muziek van Mahler achter kunnen plaatsen.
- Te veel mensen in de media maakt het lastig. Maximaal 40 Kamerleden worden via de televisie bekend.
- De elite is altijd leuk om te pakken. Niets is leuker in de media dan ruzie tussen de machtigen van ons land.
- Hou het kort. Mediatijd is kostbaar en in de media gaat bijna per definitie het onderscheidende en de nuance van een wetsvoorstel of een ministerieel initiatief verloren.

De kernspelers in de ontbrekende dialoog

In verschillende hoofdstukken introduceert Hans Jeekel, naast de media, de volgende typen kernspelers:
- de Tweede Kamerleden,
- de bewindslieden,
- de jonge, nieuwe rijksambtenaren,
- de hogere rijksambtenaren.

jonge ambtenaren

De groep jonge, nieuwe rijksambtenaren wordt ook wel aangeduid als de Pragmatische Generatie. Motivaction, een marketingbureau, heeft in 2003 een motivatiemonitor gepubliceerd waarin deze generatie centraal stond. Belangrijke kenmerken van deze generatie: een groot zelfvertrouwen over de inrichting van het eigen leven in combinatie met een gevoel van overbodigheid als het gaat om de inrichting van de maatschappij.

In de verschillende uitvoeringen van de Leergang Beleidskunde 1 heeft Hans Jeekel ongeveer 250 relatief jonge beleidsambtenaren ontmoet. Het begrip ‘jong’ heeft hier een wat speciale betekenis: het gaat om medewerkers die relatief jong bij de overheid een beleidsfunctie vervullen. De auteur schetst van deze groep een beeld met de volgende kenmerken:
- Werken kost ze veel energie.
- Ze hebben vaak het gevoel dat ze door hun leidinggevenden aan hun lot worden overgelaten.
- De politiek is voor hen ver weg.
- Het zijn maximale taakcombineerders.

dialogen tussen kernspelers

Alle mogelijke dialogen
In hoofdstuk 8 presenteert de auteur een tiental mogelijke dialogen tussen de vijf kernspelers die geïntroduceerd zijn: journalisten, Tweede Kamerleden, bewindslieden, hogere ambtenaren en nieuwe ambtenaren. Aan het einde van dit hoofdstuk concludeert hij dat drie dialogen echt ontbreken:

- *De dialoog tussen Kamerleden en nieuwe ambtenaren.*
  Het is belangrijk dat nieuwe ambtenaren inzicht en begrip krijgen aangaande de wijze waarop de Kamer en haar leden werken. Kamerleden zijn niet dom of simpel, maar handelen pragmatisch en begrijpelijk binnen het kader zij hebben en kennen.
- *De dialoog tussen bewindslieden en nieuwe ambtenaren.*
  Rechtstreeks contact moet bevorderd worden. Nieuwe ambtenaren begrijpen via deze contacten snel meer van de politieke context van hun werk en de bewindslieden raken vertrouwd met de opvattingen en levenswijze van een nieuwe generatie ondersteuners.
- *De dialoog tussen hogere en nieuwe ambtenaren als het gaat om de politieke, strategische en mediale kanten van de dossiers die aan de orde zijn.*
  Hogere ambtenaren zullen opener en eerlijker moeten communiceren over hun ervaringen, succesverhalen en minder geslaagde acties.

Eerlijke verhalen en gevoel voor drama
In het laatste hoofdstuk richt Hans Jeekel zich tot de hogere en nieuwe ambtenaren. Hij hoopt dat hogere ambtenaren hun nieuwe collega's eerlijk vertellen hoe het er werkelijk toegaat in de relatie tussen de ambtenarij en de politiek. Deze verhalen zouden niet beperkt mogen blijven tot succesverhalen en rationele visies en strategieën. Het gaat immers ook over politieke macht en ambtelijke tegenmacht.
De auteur wenst de nieuwe generatie ambtenaren gevoel voor drama toe. Hij adviseert de Pragmatische

Generatie: “werp je gebrek aan strijdlust af, ga ergens voor staan en kies niet te snel voor een rustig, evenwichtig bestaan.”

De dichter en de ‘hoge’ ambtenaar Anton Korteweg, directeur van het Letterkundig Museum in Den Haag, publiceerde in zijn bundel ‘Voor de goede orde’ een gedicht, waarin hij een rustig en evenwichtig ambtenarenleven beschrijft:

ambtenarenleven

“Evenwicht
Ik ontzei me dus de grote gevoelens.
Ze mochten wel binnen nog maar
Daar zou ik ze drastisch aftoppen,
Als was ik een ambtenaar.

En ik was niet meer blij maar verheugde,
Ik had geen verdriet maar betreurde,
Trots maakte plaats voor voldoening.
En ik leefde nog lang en banaal.”

Hans Jeekel: ‘De ontbrekende dialoog. Over ambtenaren, nationale politici en de noodzaak tot dialoog’. Ik heb het goed leesbare boek met plezier, herkenning en instemming gelezen.

Bijlage 1. Overzicht van sprekers

Tjibbe Joustra	Oud-SG LNV
Johan de Leeuw	Inspecteur-Generaal Verkeer en Waterstaat
Peter Vermeij	Plv SG Economische Zaken
Mariënne Verhoef	Plv SG Financiën
Frank Nelissen	Bureau Bestuursraad
Dennis Hurkmans	Bureau Bestuursraad
Esther Rijken	Secretaresse Minister Veerman
Benno Bruggink	Plaatsvervangend directeur Voorlichting
Nynke van der Zee	Directie Voorlichting
Chris Kalden	Secretaris-Generaal LNV
Aart Mosterd	Tweede Kamerlid CDA
Ger Koopmans	Tweede Kamerlid CDA
Godelieve van Heteren	Tweede Kamerlid PvdA
Joanneke Kruijssen	Tweede Kamerlid PvdA
Janneke Snijder	Tweede Kamerlid VVD
Rudy Rabbinge	Wageningen UR, Senator Eerste Kamer en nog veel meer
Hans de Groene	Directeur Innovatie Min.EZ
Ate Oostra	Directeur-Generaal LNV
Peter van Keulen	Directeur lobbybureau Public Matters

Via de video spraken tot ons

Paul Nouwen	Voormalig Voorzitter van de ANWB
Tineke Netelenbosch	Voormalig Minister van V&W
Paul Langeweg	Directeur Algemeen Ledenbelang, ANWB

Special guests

Niccolo Machiavelli	Voormalig Secretaris Republiek Florence
Johan Thorbecke	Voormalig Voorzitter van de Ministerraad

Externe sprekers Verdiepingstraject

Annemiek Verrips	Projectleider, Centraal Planbureau
Niek Snoeij	Directeur TNO Voeding
Koen Wapenaar	Hoofd Strategie en Programma, TNO Voeding
Hans Jeekel	Directeur Adviesdienst Verkeer en Vervoer, ministerie van V&W

Bijlage 2. De basismodule

Globaal programma van een basismodule :

Dag 1
- Den Haag: regels en spelers in de politiek-bestuurlijke besluitvorming
- LNV in het kabinet Bakenende II
- Workshop Kamervragen beantwoorden
- Casus Rekeningrijden, stakeholders
- Casus Rekeningrijden, het beleidsproces ontleed
- De positie van DK binnen LNV

Dag 2
- Politiek en bestuur, politiek gedrag
- Politiek en de mediacratie
- Politieke versus ambtelijke loyaliteit
- Advisering aan de politiek
- Politiek ambtelijke verhoudingen; casus uit het domein van DK (MT-lid als moderator)

Dag 3
- Bezoek aan de Tweede Kamer
- Discussie met een Kamerlid
- Bijwonen van een kamersessie (plenaire stemming)
- Bespreking huiswerkopdracht (strategisch advies casus Rekeningrijden)
- Persbeleid van LNV en politiek bestuurlijke gevoeligheid (inleiding/discussie met DV)
- Advisering aan de ambtelijke top (met inbreng van een plv. SG van uiteenlopende departementen)
- Nabespreking
- De grote quiz politiek bestuurlijke gevoeligheid

Bijlage 3. Het Verdiepingsspoor

Globaal programma van het verdiepingsspoor:

Dag 1
- Positie en rollen DK in het departement en het Haags krachtenveld
- Workshop strategisch netwerken

Dag 2
- Internationale context kennisbeleid
- Strategisch netwerken

Dag 3
- Effectiviteit van kennisbeleid, discussie met Annemiek Verrips van Centraal Planbureau
- Werkbezoek aan TNO voeding in Zeist, gesprek met directeur Niek Snoek en hoofd Strategie, Koen Wapenaar

Dag 4
- Nota's en politiek bestuurlijke gevoeligheid
- In company casus 'ontwikkeling innovatiefunctie LNV'

Dag 5
- Agendering en beïnvloedingstechnieken, windows of opportunity en symbolische incidenten
- Werkbezoek aan Adviesdienst Verkeer en Vervoer

Dag 6
- Beleidsevaluatie en politiek bestuurlijke gevoeligheid
- Casus door MT-lid

Dag 7
- Inzet van kennis binnen beleidsprocessen, procesmanagement
- Casus 'rol van kennis binnen LNV, samenwerking met een andere LNV beleidsdirectie

Dag 8
- Interdepartementale processen en onderhandelen
- Casus Groen Onderwijs; competentieconflicten

Dag 9
- Advies verdere ontwikkeling PBG binnen DK

Dag 10
- Advies en presentatie aan MT-leden
- Evaluatie

Intervisiebijeenkomsten, terugkommiddagen met een parallelgroep en huiswerkopdrachten maken deel uit van het programma.

Bijlage 4. De Tas van de Minister

Globaal programma van deTTM-module voor secretariaten en medewerkers bedrijfsvoering.

- Opening door directeur DK, enkele daily life voorbeelden

- Bureau Bestuursraad: 'Met raad en daad als het om politiek gaat', Inleiding Frank Nelissen

- 'U spreekt met de secretaresse van minister Veerman', Vraaggesprek met Esther Rijken

- Een kijkje achter de schermen op de Ministersgang bij LNV

- Op weg naar Tweede Kamer, dwars door 'de vierkante kilometer van Den Haag waar het allemaal gebeurt'

- Rondleiding in Tweede Kamer (met vragenuurtje)